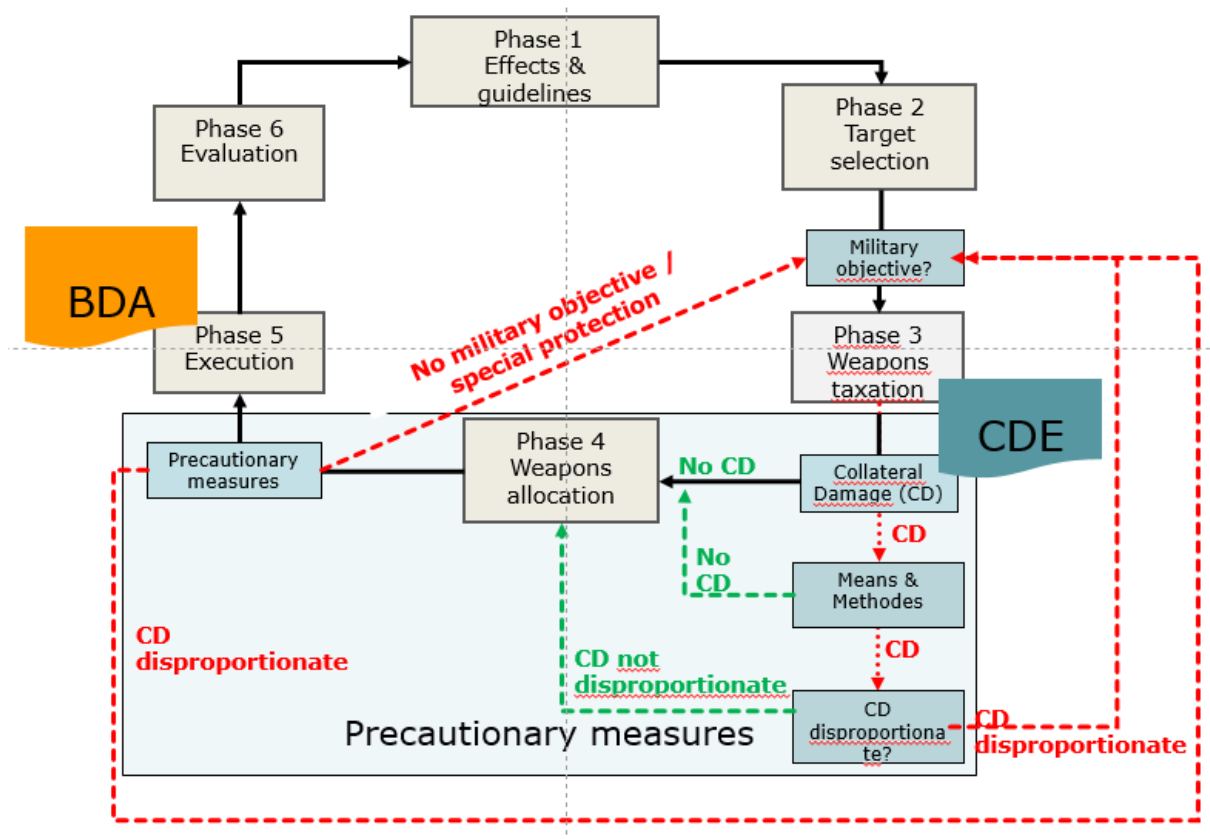

Targeting en oorlogsrecht¹

1. Het oorlogsrecht (*ius in bello*) betreft het rechtsregime dat de wijze van oorlogsvoering reguleert. Het oorlogsrecht geldt voor alle strijdende partijen en ongeacht de oorzaak van de oorlog en de volkenrechtelijke grondslag (uit het *ius ad bellum*) daarvoor.
2. Besluitvorming inzake “aanvallen” (doelbestrijding of ‘targeting’) vindt plaats via een operationeel besluitvormingsproces dat de targeting cyclus wordt genoemd.
3. In de targeting cyclus worden stafofficieren en de commandant (die de eindverantwoordelijkheid draagt voor de beslissing aan te vallen)geconfronteerd met oorlogsrechtelijke vraagstukken. Zij hebben de plicht (vanwege verdragen, gewoonterecht en o.g.v. hun ethos) zich bij de planning en uitvoering van operaties in het algemeen en aanvallen in het bijzonder aan het oorlogsrecht te houden.
4. Deze oorlogsrechtelijke vraagstukken in de targeting cyclus zijn gebaseerd op de principes (en regels) van het oorlogsrecht: militaire noodzaak, humaniteit, onderscheid, proportionaliteit, voorzorgsmaatregelen en ridderlijkheid (of ethos).
5. Deze principes (en de meer gedetailleerde targeting regels) maken deel uit van het targeting proces. De combinatie van de targeting cyclus en de oorlogsrechtelijke vraagstukken is schematisch in Figuur 1 vormgegeven.

Figuur 1: Targeting cyclus inclusief oorlogsrechtelijke vraagstukken

¹ Figuur uit: Ducheine & Gill, ‘From Cyber Operations to Effects: Some Targeting Issues’, in: MRT 2018, via: <http://puc.overheid.nl/doc/PUC_248377_11>. Zie ook de video hierover: <<https://youtu.be/4eg--jSbQ3c>>.

6. In **Fase 1** wordt de doelstelling van de aanvallen vastgesteld: welke **effecten** moeten bereikt worden. Veelal is dit gebaseerd op het hogere doel van de operatie als geheel. Daarbij wordt **richtlijnen** – bijvoorbeeld Rules of Engagement of andere richtlijnen – verstrekt die de aard en omvang van het geweldgebruik beïnvloeden. Gewenste/opgedragen effecten voor aanvallen en richtlijnen zijn operationeel of politiek van aard. Over het algemeen beperken of reguleren zij – binnen de ruimte die het oorlogsrecht biedt - geweldgebruik.
7. De gewenste effecten en richtlijnen zijn afhankelijk van de oorzaak en doelstelling van de oorlog die gevoerd wordt, en ook van de juridische grondslag (uit het *ius ad bellum*) voor de oorlog.
8. In **Fase 2** worden op (op basis van een inlichtingenanalyse) potentiële **doelwitten** – ‘**targets**’ – geselecteerd. Een eventuele aanval op een doelwit moet bijdragen aan het gewenste/opgedragen effect van de operaties.
9. De eerste oorlogsrechtelijke vraag is welke van deze potentiële doelwitten (‘**targets**’) voldoen aan de definitie van een “**militair doel**” (“military objective”), aangezien conform het oorlogsrecht aanvallen strikt tot militaire doelen [dienen] te worden beperkt (art. 52(2) API).
10. Zowel objecten als mensen kunnen militair doel zijn. Objecten en mensen die niet aan de criteria daarvoor voldoen, zijn **civiele objecten** of gelden als **burgers** en genieten daardoor **bescherming**: zij mogen niet direct aangevallen worden. Civiele objecten en burgers kunnen wel indirect schade van aanvallen op militaire doelen ondervinden.
11. In **Fase 3** worden vervolgens de beschikbare **wapens** gezien. Primair wordt de vraag gesteld of de inzet van een specifiek wapen effectief is: wordt met de inzet van het wapen het beoogde doel of effect van de aanval bereikt? Bijvoorbeeld: kan het militaire doel met deze bom uitgeschakeld worden?
12. Naast deze beoogde schade aan het militaire doel wordt ook gezien of “**nevenschade**” aan burgers of civiele objecten (“**collateral damage**” (CD, ex art. 57 API) verwacht wordt door de aanval op het militaire doel. Dit is de zogeheten Collateral Damage Estimation (“**CDE**”). Deze is gebaseerd op de karakteristieken van het wapen(systeem).
13. Indien geen CD verwacht wordt, kan het wapen(systeem) voor het doelwit worden gealloceerd (**Fase 4**).
14. Wanneer wel CD voorzien wordt, moet – als onderdeel van voorzorgsmaatregelen (ex art. 57 API) – gezien worden hoe deze CD gemitigeerd kan worden door aanpassing van de middelen (wapens) of aanvalsmethoden.
15. Wanneer door dit ‘tweaken’ van ‘means & methods’ CD voorkomen kan worden (“**no CD**”), kan het wapen aan het doelwit gealloceerd worden (**Fase 4**).
16. Indien na het ‘tweaken’ nog steeds CD verwacht wordt, moet de vraag beantwoord worden of de aanval naar verwachting ook “[collateral damage] zal veroorzaken, in een mate welke **buitensporig** zou zijn in verhouding tot het te verwachten tastbare en rechtstreekse militaire voordeel” (“may be expected to cause [collateral damage, that] would be excessive in relation to the concrete and direct military advantage anticipated”, ex. art. 57(2) API).
17. Dit is de zogeheten (**dis**)**proportionaliteitstoets**. Daarbij wordt de ingeschatte CD afgewogen tegen het verwachte militaire voordeel. Twee grootheden die niet eenvoudig te vergelijken zijn. Het hoeveelheid CD mag niet buitensporig zijn.
18. Als de aanval naar verwachting “buitensporig” (“**disproportioneel**” of “excessief”) zal zijn, moet deze geannuleerd of uitgesteld worden. De cyclus moet daarna opnieuw doorlopen worden (**Fase 2**).
19. Als de aanval “**niet-disproportioneel**” wordt ingeschat, wordt het wapen gealloceerd (**Fase 4**) en wordt de cyclus vervolgd.
20. Zodra het wapen gealloceerd is voor het militaire doel, moeten overige **voorzorgsmaatregelen** worden getroffen. Het gaat onder andere om: een finale (‘last minute’) verificatie van de juiste

identiteit van het doelwit, de verificatie van de aanduiding als “militair doel”, waarschuwen en een finale verificatie van de CDE.

21. Een en ander kan resulteren in het (‘last-minute’) afbreken van de aanval.
22. De aanval (**Fase 5**) dient de gewenste effecten (zie Fase 1) te realiseren doordat het militaire doel vernietigd of geneutraliseerd wordt.
23. Na de aanval wordt deze geëvalueerd, bijvoorbeeld a.d.h.v. een Battle Damage Assessment (“**BDA**”) (**Fase 6**). Deze is primair bedoeld om (a) te bezien of de aanval het gewenste effect heeft bereikt (‘**effectief**’ was). Daarnaast kan de BDA ook gebruikt worden om vast te stellen (b) of (en hoeveel) bijkomende **letsel/schade** aan burgers en civiele objecten is ontstaan. De BDA is **een ex-post** constatering die naar de daadwerkelijk ontstane (bijkomende) schade kijkt.
24. Veelal is het ex-post beeld van de daadwerkelijke ontstane (bijkomende) schade ook het publieke beeld van de gevolgen van de aanval. Dit is vaak ook het beeld waarop ‘men’ een eerste oordeel baseert.
25. Deze ex-post beelden en de daarop gebaseerde oordelen zijn zelden maatgevend voor de oorlogsrechtelijke beoordeling van de rechtmatigheid van een aanval. Deze rechtmatigheid vergt namelijk een **ex-ante beoordeling** met behulp van de informatie die de commandant bezat ten tijde van het besluit tot de aanval (**Fase 4-5**). Deze informatie is veelal niet publiekelijk beschikbaar.
26. De evaluatie van de aanval (Fase 6) kan de start van een nieuwe targeting cyclus of aanval inluiden, bijvoorbeeld omdat de aanval nog effectief (genoeg) is geweest.

Algemene opmerkingen (Parafaseringen uit: ‘Oorlog!’²)

- het oorlogsrecht is een realistisch rechtsgebied: het erkent oorlog, accepteert geweld en leed, maar tracht dit te mitigeren en hen die niet (meer) aan de strijd deelnemen daartegen te beschermen.
- de rechtmatigheid van aanvallen wordt ex ante beoordeeld, niet ex post (of ‘in hindsight’) (ondanks publieke reacties of verontwaardiging).
- Bijkomende schade die ACHTERAF (ex post) groter blijkt dan de Collateral Damage die vooraf werd ingeschat, is GEEN oorlogsrechtelijk beoordelingspunt. Het gaat er om wat VOORAF (ex ante) op grond van de informatie van toen het besluit genomen werd, werd verwacht.
- Excessief (disproportioneel) is niet hetzelfde als extensief (veel),
- Het oorlogsrecht accepteert dus een zekere hoeveelheid voorziene nevenschade.
- Naast oorlogsrecht hanteren (professionele) strijdkrachten aanvullende overwegingen – operationeel, politiek – die de ruimte voor en wijze van geweldgebruik inkaderen: bijvoorbeeld Rules of Engagement (ROE) of algemene principes als ethos/moreel kompas.

² Ducheine, ‘Oorlog!’, in: , in: MRT 2019, via <http://puc.overheid.nl/doc/PUC_298366_11>